

TREBALL GRUPAL:
proposta per treballar un llenguatge artístic a l'aula

MARINA ABRAMOVIĆ

Irene Closas, Milla Morella, Claudia Torres, Paula Vallès

Grau de mestra Infantil
Art, societat i Educació

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

ÍNDEX

Aproximació a la vida i obra de l'artista	2
Justificació en clau educativa de treballar aquest/a artista i no un altre (o altres)	9
Finalitat del PTG	10
Proposta de desenvolupament del PTG	11
Valoració	19
Conclusions	20
Bibliografia	21

1.- Aproximació a la vida i obra de l'artista

Marina Abramovic és una artista performance que va néixer a Belgrad fa setanta sis anys, la capital del que aleshores era Iugoslàvia. El seu tema de treball és el cos i el temps és el seu mitjà.

Va començar molt aviat a fer les seves primeres actuacions. Les imatges que ho testimonien són de fa quaranta anys, quan Marina era una jove fosca poc convencional, amb ulls tristos, celles fines i pell pàlida. El seu nas exuberant, per la que se l'identifica ràpidament i que forma part de la seva màgia, va ser un enemic per ella quan era petita. El seu rebuig cap al nas era tan desmesurat que va intentar partir-se'l d'un cop. Li obsessionava la seva mida i la seva mare no volia que se l'operessin, així que es va tirar de cara contra la pota del seu llit perquè no li quedés més remei que portar-la al quiròfan. Malauradament va fallar i, en comptes del nas, es va fer una bretxa en un pòmul.

Aquesta falta de por del dolor físic ha marcat l'art d'Abramovic, que ha dedicat gairebé tota la seva obra a portar el cos al límit, torturant-lo literalment. Segons ella, perquè un artista sigui bo ha de tenir una vida de patiment perquè només així arriba la veritable.

inspiració. És per això que el sotmet a proves impactants. L'any 2005 va fer una actuació que es va allargar de dues hores a set, a la rotonda del Guggenheim, com a part d'un espectacle anomenat "Seven Easy Pieces". Les notes del programa per a la lectura original com la recepta d'un plat de banquet eren aquestes:

A poc a poc menjo 1 quilo de mel amb una cullera de plata.

Bec lentament 1 litre de vi d'un got de cristall.

Trenco el vidre amb la mà dreta.

Em vaig tallar una estrella de cinc puntes a l'estómac amb una fulla d'afaitar.

Em fueitejo violentament fins que ja no sento cap dolor.

Em vaig estirar sobre una creu feta de blocs de gel.

La calor d'un escalfador suspès apuntat al meu estómac fa que l'estrella tallada sagni.

La resta del meu cos comença a congelar-se.

Em quedo a la creu de gel durant 30 minuts fins que el públic interromp la peça traient els blocs de gel de sota meu.

Se'ns dubte un caràcter temerari que assumeix per voluntat pròpia. "Sempre he posat en escena les meves pors com una manera de transcendir-les".

És important, abans de continuar, conèixer la relació de Marina amb la seva mare per entendre la tendència de les seves performance cap al dolor autoinflingit. Hi ha persones que es provoquen dolor per repetir i dominar el maltractament cruel que van rebre abans sense poder-hi fer res. Per reconduir el control i fer-lo seu. La mare

d'Abramovic, Danica Rosic va néixer en un ambient d'alta noblesa, riquesa i poder, en canvi el pare provenia d'una família pobra i nombrosa. Ambdós comunistes es van conèixer lluitant al front. Després de la guerra, el seu servei va ser recompensat amb alts càrrecs al govern de Tito amb una vil·la al costat del mar i un enorme apartament a la capital. "Érem burgesos vermells", va dir Abramović.

Les relacions de Marina amb la seva mare sempre van ser difícils, igual que la relació matrimonial dels seus pares que es barallaven violentament tan física com judicialment, per aconseguir la custòdia. Danica va vèncer degut a la seva insistència. "Vaig aprendre la meva autodisciplina d'ella i sempre li vaig tenir por", reconeixia l'artista. En una entrevista amb la seva mare que Abramović va filmar per a una peça de teatre titulada "Delusional", Danica diu "Pel que fa al dolor, puc suportar el dolor. Ningú m'ha sentit cridar, i ningú no ho farà mai". Va exigir a la seva filla el mateix estoïcisme.

Però al meteix temps, aquesta falta d'afectivitat materna va nodrir l'art de la seva filla. Als setze anys Danica la va empènyer a fer el seu primer viatge sola a París. Marina es recorda en aquell moment com una campiona d'escacs solitària amb ulleres d'ampolla de Coca-Cola i uns peus plans (portava sabates ortopèdiques), que plorava tot el temps però pintava seriosament. És per això que mentre Marina era fora, Danica va habilitar una habitació lliure a l'apartament familiar perquè pogués tenir un estudi d'art.

Una altra gran inspiració per l'artista va ser la mort del monjo budista que va donar la volta al món. Thich Quang Duc, als seixanta-sis anys, es va cremar viu per protestar contra la persecució dels budistes pel règim de Diem. L'automartiri com a espectacle públic del monjo que es va asseure serenament durant deu minuts d'agonia magistralment escenificada, va sacsejar Occident i es va endinsar en la inspiració de Marina.

Abramović diu que no va oblidar mai aquella "terrible imatge de devoció a una causa". La protesta de Thich coincideix amb el moment en què un nou gènere, un art inspirat pels conflictes generacionals i els trastorns socials dels anys seixanta, va començar a agafar impuls. Els que la practicaven ho feien en nom del sabotatge, com els dadaistes abans d'ells, i estaven atacant la

burguesia i redefinint l'obscuritat.

La carrera de l'artista consta d'unes noranta obres en total i es pot dividir en tres períodes: abans, amb i després d'Ulay. La seva relació està marcada per la data: 30 de novembre. Va ser el dia que nasqué Ulay, el dia que tres anys més tard naixeria Marina i el dia que, trenta anys més tard es coneixerien. La seva història és fascinant:

Frank Uwe Laysiepen, conegut professionalment com Ulay, era fill d'un soldat nazi nascut en un refugi antiaeri de Solingen, una ciutat industrial de Westfàlia. Als quinze anys va quedar orfe i va començar a viure per ell mateix. Es va començar a interessar per la mutilació i per la dualitat home/dona. La seva obra consistia en captar autoretrats amb Polaroid de piercings, tatuatges, circumscions, entre d'altres.

Abramović el va conèixer el 30 de novembre de 1975 i la seva química va ser immediata. La primera impressió de Marina al veure'l va ser el d'una estrella de rock prima i extravagant, amb cara de cor. "La meitat és un noi dur, sense afaitar, cabell curt; la meitat té maquillatge, cabells llargs i, com jo, porta escuradents". Aquella nit van anar a sopar a un turc on es van confiar els seus diaris secrets: ell li va llegir el seu i al revés. Tots dos havien arrencat la seva pàgina de naixement. S'ho van prendre com una senyal espiritual que els va dur a marxar del restaurant i anar directament a la residència d'Ulay on es van passar deu dies sense moure's del llit. Quan ella va tornar a casa escriu: "Em sentia tan malalta d'amor que no em podia moure ni parlar." Ella aleshores estava casada amb un antic company d'estudis de l'Acadèmia de Belles Arts de Belgrad, però era una unió estranyament fluixa: els dos cònjuges vivien per separat a casa els seus respectius pares. Es van divorciar al cap de dos anys d'ella conèixer l'Ulay. La seva mare va trucar a la policia quan, Marina, als vint-i-nou anys va fugir per retrobar-se amb la seva "ànima bessona". A partir d'aquí, es van unir carnal, espiritualment i artísticament formant un duet artístic.

D'abans d'Ulay destaquem la performance de 1974 anomenada *Ritme 0* que la va fer mundialment coneguda per posar el seu cos al servei del públic. "Em vaig sentir realment violada", va declarar després de finalitzar aquesta exposició.

Durant aquesta obra els que es trobaven davant del cos immòbil d'Abramovic disposaven de 72 instruments per fer el que volguessin amb un espai temporal de sis hores. Molts objectes podrien ser utilitzats per provocar plaer. Tanmateix, altres eren capaços de provocar un gran patiment al físic de l'artista. Entre els utensilis hi havia tisores, ganivets, un fuet, una pistola amb una bala, una destreal o una ploma. Al principi, el públic va reaccionar amb timidesa i fins i tot es va produir alguna abraçada entre algun dels participants amb el seu cos paralytat.

Amb el pas de les hores, però, l'ésser humà va reflexar la seva veritable cara: una violència desmesurada. Li van clavar espines a l'estómac, li van tallar la roba, li van fer talls al coll, van beure de la sang, li van obrir les cames i li van col·locar un ganivet a la vagina i fins i tot un dels participants la va apuntar amb la pistola. Va tenir sort: un altre dels allà presents va evitar que la matessin.

"Estava disposada a morir durant l'actuació" va assegurar Abramovic en una frase esgarrifosa que transmet la deshumanització tant de l'art que ha promogut durant dècades com de les persones que hi participen. "Després d'exactament sis hores, segons el pla, em vaig aixecar i vaig començar a caminar cap al públic. Tots van escapar, evitant un enfrontament real".

Durant Ulay, algunes de les més conegudes van ser *Imponderabilia*, al 1977, en la qual els dos artistes es van col·locar despallats l'un davant l'altre a l'entrada d'una exposició d'art. Qui volgués entrar havia de passar entremig dels cossos, rossant-los. I *Relation in time*, del mateix any, a Bolonia. Es van lligar el cabell l'un a l'altre, mirant a direccions contràries durant més de setze hores.

Però de les més impactants és sens dubte al 1980, *Rest Energy*, en la qual Abramovic agafa un arc i Ulay una fletxa. Cadascun tira cap a ell, tensant així la corda i deixant la fletxa apuntant cap al cor d'ella. En qualsevol moment algun dels dos podia perdre l'equilibri o la força i provocar la catàstrofe. L'acció anava acompanyada del so dels batecs del cor d'ella i de la tensió de la corda.

Marina i Ulay van viure dotze anys de manera nòmada, la seva llar una furgoneta negra Citroën, entre els deserts d'Austràlia central i Amsterdam, que era la base on retornar. La seva relació, igual que la furgoneta, va rebre pallisses degudes a la convivència extrema, la passió, dedicació i la proximitat que els caracteritzava. Finalment no va poder sobreviure. En un documental sobre Marina Abramovic presentat el 2010, ella afirmava que, com millors eren les seves performances pitjor era la seva vida privada. I per molt que Marina lluités contra els seus fantasmes a diari damunt l'escenari, podia amb qualsevol d'ells excepte l'abandonament.

La seva separació va ser esgarrifosa per a Abramovic. "La gent s'esforça tant per començar una relació i tan poc per acabar-ne una". Però ells van decidir posar fi de la manera més poètica i dolorosa possible. El 30 de març de 1988 van iniciar la seva darrera actuació. Ella va començar a caminar per la Gran Muralla Xina des de l'est, on s'aixeca a les muntanyes, i Ulay va partir des de l'oest, on acaba al desert. Després de tres mesos, i milers de quilòmetres, es van trobar al mig, i es van acomiadar. Va ser un adéu definitiu? Això es van pensar durant 23 anys, fins que l'atzar, o no, hi va ficar cullerada.

El 2010, el Museu MoMa de Nova York va dedicar una exposició retrospectiva a Marina on ella va fer una obra performance titulada "*L'artista està present.*" Ella guardava un minut de silenci mentre mirava els ulls de qui volgués seure davant seu al centre d'una gran sala. Abramovic va romandre 736 hores i 30 minuts sentada

immòbil davant de la taula, no es podia moure durant l'horari d'obertura al públic. Allí, per sorpresa de molts dels assistents, el dia de la inauguració va aparèixer un convidat especial: el seu antic amant i company de professió Ulay. Les llàgrimes no van tardar a sortir i ella va decidir trencar la frontera de l'espai personal acostant les mans cap a les d'Ulay, per agafar-les.

Per últim, després de la separació, Abramóvic va continuar amb els retirs artístics de cinc dies a la seva casa de camp a la vall de Hudson que va comprar al 2007. Construïda als anys noranta, s'assenta en una elevació amb vistes a unes vint-i-cinc hectàrees de prats, horts i boscos. Fins fa poc, passava els caps de setmana aquí amb el seu segon marit, Paolo Canevari, un escultor i videoartista italià disset anys més jove que ella.

Els retirs anomenats “*Neteja de la casa*” impliquen un cost total de 2450 € que ha de pagar cadascun dels quaranta participants escollits, consisteixen en un taller intensiu d'higiene i moviment que engloba pràctiques ayurvèdiques, xamanistes i budistes. El retir del 2010 consistia en reproduir cinc peces que ha creat des de 1969.

La periodista Judith Thurman, convidada per Marina a documentar el retir, explica:

“Els participants van arribar en un autobús llogat i Abramović els va saludar a cadascun d'ells amb un petó matern i després els va confiscar els mòbils. Havien signat un contracte que els obligava a guardar un silenci total; dejunar amb te verd i aigua; dormir al sòl dur d'un vell graner; i sotmetre's a la seva disciplina, que és en part la d'un guru, en part la d'un sergent instructiu.”

Els seus exercicis incloïen pràctica de rentat de la fossa nasal i raspat de la llengua, i una lliçó de cuina saludable, completa amb receptes, que els deixebles en dejuni van copiar diligentment als seus quaderns. Després d'exercicis de respiració en rotllana, la companyia va baixar a la vora d'un riu glaçat que travessa la propietat, on tothom, inclòs Abramović, es va despullar per banyar-se en comunitat. Una tarda, tothom es va reunir en un hort darrere de la casa per esperar les seves instruccions. Els va dir que comencessin a moure's a càmera lenta; ella els avisaria al cap de tres hores, però fins aleshores no podien parar. Vaig mirar des d'una finestra durant molt de temps com el sol allargava les seves ombres, i semblava que formaven part del paisatge. El meu propi metabolisme es va alentir amb ells. Gairebé vaig poder veure les pomes madurant.”

Per finalitzar amb la introducció sobre l'artista, podríem dir que Marina Abramovic, en les seves actuacions d'escultures dinàmiques juga amb el dolor, és la constant del seu art. Només en poques ocasions ha arribat a avortar una actuació. Ha cridat fins que va perdre la veu, ha ballat fins que es va enfonsar i es va raspallar els cabells fins que li va sagnar el cuir

cabellut. En una primera peça, va ingerir fàrmacs antipsicòtics que van causar catatonia temporal. Ella i l'Ulay van intercanviar fortes bufetades, es van llançar contra parets sòlides i van respirar cap endavant i cap enrere, amb els llavis bloquejats, fins que es van desmaiar. Va apuntar una fletxa al seu cor mentre ella tensava l'arc. Per tant, ens preguntem? Què diferencia el seu contingut del masoquisme? Era una pregunta que la seva pròpia mare es va fer. I Marina va respondre:

"Totes les accions agressives que em faig a mi mateixa no somiaria mai fer-les a la meua pròpia vida; no sóc aquest tipus de persona. Ploro si em tallo pelant patates. Estic agafant l'avió, hi ha turbulències, estic tremolant. Però durant l'actuació em torno, d'alguna manera, com si no fos un mortal. Totes les meves inseguretats: tenir un cos gros, un cos prim, un cul gros, un nas llarg, un noi, estar abandonat, el que sigui, no són importants". Què el fa art? Context i intenció, va dir: "El sentit del propòsit que sento per fer alguna cosa heroica, llegendària i transformadora; per elevar l'ànim dels espectadors i donar-los coratge. Si puc passar per la porta del dolor per abraçar la vida de l'altre costat, ells també ho poden fer".

2.- Justificació en clau educativa de treballar aquest/a artista

While it might seem controversial to bring an artistic professional such as Marina Abramovic to a classroom filled with such tender aged children, it is interesting to imagine what it could offer.

In the first place it is stimulating to bring to the table artists that the children would not otherwise know or see in daily life. Artists like Picasso, Da Vinci, Matisse and Van Gogh are most surely included in the educational curriculum and children are very likely to encounter these artists' works during their life.

Regarding the approach that artists have while creating and realising their artwork, it is a fact that Abramovic's approach is most definitely particular and this creates many alternative learning opportunities. Abramovic's approach to performance art has challenged traditional notions of what art can be and how it can be experienced. Through her use of the body as a medium, she encourages a deeper understanding of the connection between the physical and emotional aspects of human experience.

A technique we can borrow from Marina Abramovic's repertoire and adopt in the classroom is body painting and body art. Students can create their own art inspired by Abramovic's work, using simple materials such as paint, markers, and paper. Encourage them to experiment with different poses and expressions to create a range of emotional states.

3.- Finalitat del PTG

El que volem aconseguir educativament amb aquest projecte dins l'aula és en primer lloc aprendre sobre una nova artista, descobrir el què ha fet, les obres que ha dut a terme, d'on ve i que ens pot aportar. A partir d'aquí és on pensem com portar aquesta proposta a l'aula. Ficarem en context la biografia de l'artista i petites pinzellades de què es basaba el seu treball. Ara bé, abans de portar el projecte a les aules d'EI5 hem de saber allò que volem que els nens i nenes acabin adquirint com a nou aprenentatge i totes aquelles activitats que els ajudin a desenvolupar o a enriquir el seu propi coneixement.

En essència, volem que els nens i nenes, amb l'ajuda d'aquesta proposta exposada de les obres de l'artista, s'iniciïn en el reconeixement d'allò que senten, ja siguin les seves pròpies emocions i sentiments i/o puguin avançar en la descoberta de les emocions dels altres. Amb això busquem que arribin a un nivell de comprensió i empatia amb els altres.

Però com ja sabem, tota activitat ha d'estar guiada per unes competències a desenvolupar i uns objectius en concret.

El currículum del nou Decret d'Educació Infantil (Decret 21/2023) presenta 4 eixos on es desenvolupen les competències específiques del segon cicle d'educació infantil. Aquests són els **objectius** (correlatius a les competències) que volem que s'adquireixin amb aquest projecte:

El **primer objectiu** és que els nens i nenes puguin avançar en la descoberta de les seves pròpies emocions i sentiments dels altres.

Relacionat amb això, pensem que una competència que es pot treballar dins l'aula amb aquest projecte és adquirir poc a poc un autoconeixement que els permeti relacionar-se amb els altres i per tant, amb el seu entorn social. A partir d'aquí, ho podran fer a través dels diversos llenguatges i de diferents formes artístiques.

Per tant, el **segon objectiu** és: Que els nens i nenes adquireixin progressivament un autoconeixement que els permeti relacionar-se amb el món que els envolta i que ho puguin fer a través dels diferents llenguatges i expressions artístiques.

A més, si els nens i nenes adquireixen nou aprenentatge ric en noves formes d'expressar-se artísticament, l'activitat podrà ajudar-los a desenvolupar una consciència cultural pròpia que els portarà a un sentiment de pertinença dins la societat en la que viuen.

Per tant, el **tercer objectiu** és: Que els nens i nenes desenvolupin progressivament una consciència cultural per crear una identificació pròpia i sentiment de pertinença dins de la societat.

Per últim, el **darrer objectiu** que volem aconseguir amb la exposició de les obres de l'artista Abramovic és: Que els nens i nenes creïn un aprenentatge nou basat en la curiositat, la iniciativa i la imaginació on aquest es pugui crear a partir del joc, del moviment, o simplement de la representació amb el seu cos.

4.- Proposta de desenvolupament del PTG

Per tal d'apropar les obres de la Marina Abramovic a les aules d'infantil (en concret, al curs d'15), es proposen acomplir unes activitats basades en el moviment, el cos, la comunicació i el sentiment de grup, i així poder traslladar mitjançant les obres de l'artista les capacitats que se'ns indiquen al nou currículum.

Tenint en compte que el projecte es portarà a terme durant una setmana, les activitats es distribuiran durant tota aquesta, en concret:

- Dilluns: Activitat introductòria
- Dimarts: Activitat de desenvolupament: "EL BOSC"
- Dimecres: Activitat de desenvolupament: "DIR SENSE PARLAR"
- Dijous: Activitat de desenvolupament: "LA MIRADA"
- Divendres: Activitat de conclusió

Les activitats es desenvoluparan després de l'hora del pati, durant 1h.

Totes les activitats tindran el mateix procediment: inici/desenvolupament de l'activitat/tancament de l'activitat.

A continuació s'exposa detalladament com s'ha de portar a terme cada activitat, quins són els grups que s'hauran de fer a l'aula i quina serà la seva metodologia, així com els materials necessaris per portar-ho tot a terme.

Dilluns: Activitat introductòria

Duració activitat: 1h

Materials:

- Calendari Marina Abramovic
- Fitxes A3 amb les obres de la Marina Abramovic escollides
- Pissarra

Grups: Tota la classe com 1 sol grup

Desenvolupament de l'activitat:

1. Rotllana

En un primer moment seiem totes en rotllana. Expliquem que a partir d'avui (dilluns) farem un nou projecte a la classe.

- Preguntem si han anat a algun museu, si saben del nom d'algun artista/autor...
- Fem referència a diferents autors, introduint tant autors com autores (i remarquant que les dones també podem ser artistes).

- I introduïm també que la idea de “l’art” no només recull la pintura i l’escultura, sinó que va molt més enllà.
- Expliquem el que són les “performances”.
- Per acabar, diem que treballarem una artista que s’anomena **Marina Abramovic**.

2. Coneixements previs

Els hi preguntem que si saben qui és aquesta autora. Ensenyem una foto seva, i algunes de les seves obres (els hi podem ensenyar amb les fitxes A3). Els hi preguntem què en pensen sobre les seves obres, què creuen que volen dir, etc. D’aquesta manera, tenim en compte els seus interessos i podem posar-nos en el mateix nivell que els infants (i així crear la intersubjectivitat).

Totes les idees que vagin dient les anirem apuntant a la pissarra, amb l’ajuda dels infants.

3. Ensenyem el calendari

El calendari serveix perquè cada dia els infants recordin quin és el projecte que s’està portant a terme, vegin que hi ha un fil conductor en totes les activitats i així puguin rebre de forma clara i ordenada el que es farà a classe. D’aquesta manera, poden aprendre de forma més significativa a l’atribuir-li un sentit en allò que es fa a l’aula.

Expliquem el seu funcionament: cada dia farem una activitat relacionada amb l’artista. I cada dia, abans d’iniciar aquesta activitat, treurem la targeta (amb el número) i l’enganxarem a baix, i descobrirem què farem.

El calendari el deixarem penjat a l’aula perquè els infants el tinguin a l’abast.

4. Càmera

Els hi expliquem la importància del procés creatiu i, per tant, proposem gravar totes les activitats per tal que al final tota la classe pugui veure les obres fetes durant la setmana i el seu procés.

Justificació de l'activitat:

Amb aquesta primera activitat, tenim com a objectiu:

- La comprensió progressiva de la idea del pas del temps, els dies, les setmanes... (Eix 1- Competència específica 3).
- La manifestació d'empatia i assertivitat en moments de relació i comunicació amb la resta d'infants i amb les persones adultes de referència (Eix 2 - Competència específica 1).
- La utilització de normes socials d'intercanvi lingüístic en situacions comunicatives que potencien el respecte i la igualtat: atenció escolta activa, torns de diàleg i alternança. (Eix 2- Competència específica 1).
- La participació i l'interès per espectacles de les arts escèniques, despertant la sensibilitat i la creativitat (Eix 2 - Competència específica 2).

Dimarts: Activitat de desenvolupament: "EL BOSC"

Duració activitat: 1h

Materials:

- Música
- Càmera
- Llençols verds

Grups: Tota la classe com 1 sol grup

Desenvolupament de l'activitat:

1. Ensenyem el calendari. Recordem del que vam parlar ahir.
2. Respiració: Ens posem en rotllana i fem respiracions de 4 segons, aguantant 4 segons, i traient l'aire durant 6 segons.
3. Càmera: Assignem a tres persones encarregades d'anar gravant la sessió (amb l'ajuda del docent).

4. Expliquem l'activitat

Els hi expliquem que intentarem crear com una obra, en concret, una performance, així com les que fa Marina Abramovic. Els hi expliquem que nosaltres, avui, farem la performance d'un bosc, acompanyats de música.

- a. Primer serem arbres: ens movem com el vent, seguint la música.
  - b. Després serem diversos animals, com ocells (movent els braços i les mans), granotes, conills, papallones, abelles...
  - c. A continuació, imitarem diverses formes de la natura, com els núvols, la pluja...
  - d. Finalment, alguns infants faran d'arbre, altres d'animal... i així crearem un bosc sencer. Donem els mocadors verds, blaus, vermells... per tal que ells puguin anar creant el seu espai del bosc.
5. Moment de tancament: ens posem en rotllana.

Expliquem com ens hem sentit.

Reflexionem que sense tot el grup és impossible fer un bosc. Que és necessari col·laborar els uns als altres. Que és important que ens ajudem per poder crear un objectiu comú.

Donem l'oportunitat que els infants diguin noves propostes de coses que els hi agradaria fer.

Justificació de l'activitat:

- Control i consciència corporal, domini actiu del to muscular i la postura, ... (Eix 1 - Competència específica 1).
- Sentiment de pertinença al grup en projectes compartits (Eix 1 - Competència específica 2).
- Experimentació de les possibilitats expressives i comunicatives del propi cos; participació d'expressió corporal i dramàtica (Eix 2 - Competència específica 2).

Dimecres: Activitat de desenvolupament: "DIR SENSE PARLAR"

Duració activitat: 1h

Materials:

- Imatge de la Marina Abramovic muntada dalt d'un cavall amb una bandera blanca.
- Targetes d'emocions
- Càmera

Grups: Tota la classe com 1 sol grup

Desenvolupament de l'activitat:

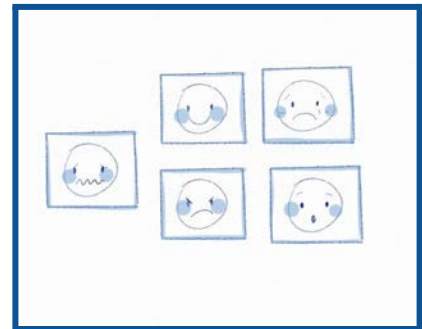
1. Ensenyem el calendari. Recordem del que vam parlar ahir.

2. Respiració: Ens posem en rotllana i fem respiracions de 4 segons, aguantant 4 segons, i traient l'aire durant 6 segons.
3. Càmera: Assignem a tres persones encarregades d'anar gravant la sessió (amb l'ajuda del docent).
4. Expliquem l'activitat
  - Els hi expliquem que avui treballarem les emocions, però que "les direm sense parlar". Els hi expliquem que la Marina Abramovic buscava transmetre al públic emocions i sentiments només amb el seu cos, sense paraules, així que el que intentarem nosaltres serà fer el mateix (expressar amb tot el cos i no tant amb paraules). Els hi ensenyem la imatge d'ella pujada en un cavall amb la bandera blanca. Ens preguntem que què creuen que vol dir.

L'activitat té 3 parts:

- Ens posem tots en rotllana. Amb la cara, anem imitant les emocions (primer tots somriem - alegria-...).
  - Continuem en rotllana. Ara, cada infant agafa de forma aleatòria una targeta d'emocions i es posa al mig. L'infant del mig ha d'imitar amb gestos facials i corporals l'emoció que li ha tocat. Els altres infants han d'intentar endevinar quina emoció està representant.
  - Finalment, parlem de quines coses ens transmeten alegria, quines coses ens transmeten tristesa...
5. Moment de tancament: ens posem en rotllana. Expliquem com ens hem sentit. Donem l'oportunitat que els infants diguin noves propostes de coses que els hi agradaria fer.

Justificació de l'activitat:

- Vivència i expressió d'emocions, sentiments i sensacions (Eix 1 - Competència específica 2).
- Experimentació de les possibilitats expressives i comunicatives del propi cos (Eix 2 - Competència específica 2).
- Comunicació de necessitats, sentiments, emocions; Sensibilitat i percepció de les necessitats i els desitjos dels altres amb una progressiva actitud d'ajuda i de col·laboració (Eix 4 - Competència específica 1).

Duració activitat: 1h

Materials:

- Imatge de la Marina Abramovic fent la performance de la mirada.
- Fitxes dels ulls de cada infant
- Tela per fer un mural
- Colors i retoladors per fer un mural

Grups:

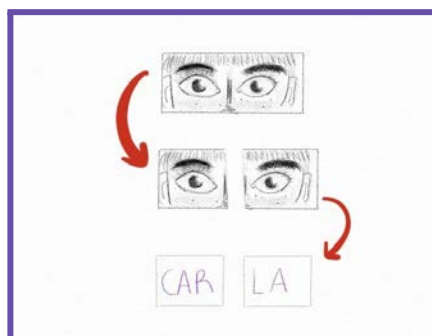
Primer treballarem tot el grup, després, en grups de 4 infants, després de 8 i finalment amb tota la classe una altra vegada junta.

Desenvolupament de l'activitat:

1. Ensenyem el calendari. Recordem del que vam parlar ahir.
2. Respiració: Ens posem en rotllana i fem respiracions de 4 segons, aguantant 4 segons, i traient l'aire durant 6 segons.
3. Càmera: Assignem a tres persones encarregades d'anar gravant la sessió (amb l'ajuda del docent).
4. Expliquem l'activitat.
  - Els hi expliquem que avui treballarem "la mirada". Parlem de l'obra de la Marina Abramovic que va realitzar al museu, i els hi ensenyem alguna imatge de la performance.
  - Fem dues files d'infants, mirant-nos cara a cara els uns als altres. Ens saludem i diem que ens hem de fixar en la mirada de la nostra persona del davant. Ens apropem una passa, i després una altra, fins tenir-nos aprop. Preguntem: ens hem fixat bé amb els ulls de l'altre? Ens hem fixat de quin color són? Què ens diuen?

Un cop feta la reflexió, passem a la següent activitat.

- Ens posem en grups de 4. Donem els ulls de les fitxes de cada infant (corresponent a les persones que hi hagi a cada grup). Els infants han d'emparellar les fitxes dels ulls i després identificar de qui són. Darrera de cada fitxa, hi ha el nom de la

persona corresponent, per tal que un cop ho hagin identificat, puguin girar la fitxa i comprovar si ho han emparellat correctament o no.

- Ens posem en grups de 8. Fem el mateix procediment anterior.
  - Per últim, dibuixarem els nostres ulls en un mural per crear la obra de “totes les mirades de classe”.
5. Moment de tancament: ens posem en rotllana. Expliquem com ens hem sentit. Donem l'oportunitat que els infants diguin noves propostes de coses que els hi agradaria fer.

Justificació de l'activitat:

- Acceptació del propi cos i dels cossos dels altres; respecte pel propi cos i pels cossos dels altres (Eix 1 - Competència específica 1).
- Experimentació amb diferents eines, materials i tècniques plàstiques (Eix 2 - Competència específica 2).

Divendres: Activitat de conclusió

Duració activitat: 1h

Materials:

- Vídeo resum de les activitats realitzades

Grups: tota la classe com 1 sol grup

Desenvolupament de l'activitat:

1. Ensenyem el calendari. Recordem del què vam parlar ahir.
2. Respiració: Ens posem en rotllana i fem respiracions de 4 segons, aguantant 4 segons, i treient l'aire durant 6 segons.
3. Expliquem l'activitat:
  - Continuem en rotllana. Els hi expliquem que avui és la última activitat. Fem una mica de recapitulació del que vam fer els altres dies: recordeu qui és la Marina Abramovic? Què és una performance? Què hem fet a classe? Que podem expressar idees, sentiments i emocions sense parlar?
  - Mirem els vídeos portats a terme durant els dies anteriors. Posem emfasi en que el **procediment és igual d'important que la obra final**. Per exemple, podem dir, que el dia que vam fer el bosc, va ser important primer fer tots d'arbre, després de diversos animals...
  - Parlem de les formes d'expressió de les emocions.
  - I finalment de la mirada i la comunicació no verbal.

4. Moment de tancament: ens posem en rotllana. Expliquem com ens hem sentit. Donem l'oportunitat que els infants diguin noves propostes de coses que els hi agradaria fer, i en concret, què els hi ha semblat aquest projecte de la Marina Abramovic.

! La idea seria compartir amb les famílies els vídeos portats a terme a classe (sempre tenint les autoritzacions d'imatge de tots els infants).

Justificació de l'activitat:

- Ús progressiu de la llengua oral en situacions per evocar i relatar fets, expressar i comunicar idees, desigs i sentiments, com a forma d'estructurar el propi pensament (Eix 2 - Competència específica 1).

5.- Valoració

Primer de tot cal dir que el binomi **art-educació** és la base des d'on treballarem aquest projecte. Que els nens i nenes puguin ser capaços de veure la importància que té l'art com a part de l'escola i de la seva educació del dia a dia. És molt important que els mestres des de ben petits els hi intentem ensenyar i guiar en mostrar les seves emocions i sentiments, i que aprenguin a expressar-se corporalment. També, introduïm la idea que el "procés de l'obra és igual de rellevant que el resultat final", cosa que pot ajudar a l'infant a desenvolupar-se en un entorn on l'esforç i la col·laboració també tenen rellevància. Així, creiem que una artista com Abramovic és essencial per portar l'exposat a terme.

En segon lloc, cal esmentar que el binomi **societat-educació** també és igual d'important que l'anterior perquè estem intentant ensenyar als nens i nenes que al final formaran part d'un conjunt de persones i que han de saber comportar-se, organitzar-se i com formar part d'aquesta societat.

Paral·lelament, al treballar una artista (dona) reduïm el dream gap que poden tenir alguns infants (en concret, nenes) perquè d'aquesta manera poden observar i tenir exemples d'artistes femenines, les quals no s'identifiquen per ser famoses per complir els estereotips de bellesa que imposa la societat, sinó per la seva originalitat, expressió artística i naturalitat. Per altra banda, fomentem la identitat positiva dels infants al treballar el respecte, l'empatia i l'acceptació dels altres (a través de les activitats d'emocions i comunicació no verbal), valors que s'acaben diluint a la nostra societat.

En relació amb el binomi de **societat-art**, s'introdueix l'expressió plàstica i corporal, maneres de comunicar allò que senten, per poder arribar a ser capaços d'expressar les seves necessitats i inquietuds, les quals poden estar relacionades en el seu entorn (societat). Addicionalment, a través de les activitats proposades també fomentem la creativitat a dins les aules, tan necessària avui en dia, puix que vivim en una societat líquida que canvia de forma constant.

Per acabar, cal esmentar que la proposta de l'artista Abramovic és molt interessant, ja que ens permet descobrir el nostre cos, les nostres emocions i els sentiments més guardats. Ajuda molt als més petits a descobrir el seu entorn, a participar en totes les activitats i veure del que són capaços. A poc a poc van creant la seva identitat personal, amb allò que els hi agrada i el que no.

6.- Conclusions

Per finalitzar el treball podem concloure que estem molt satisfetes per com l'hem encarat, no només pel resultat sinó també pel camí que hem seguit fins acabar-lo. Ens ha permès aprendre molt unint teoria i pràctica. En primer lloc, aquest projecte ens ha donat l'oportunitat de conèixer una artista fins ara desconeguda per nosaltres i no només la seva obra pública, sinó la seva vida personal que l'ha portat a ser l'artista que és. Un exemple de dedicació, passió i de sortir del motlle de la societat a través d'escoltar la teva veu interior. Aquesta veu interior és la que l'escola i el temps s'encarrega d'anar silenciant per mantenir-nos com ovelles obedients. Aquesta veu interior és la que els infants tenen tan present i han d'aprendre a no infravalorar. La que els adults anomenem innocència, creativitat o el nen que portes a dins.

Al principi ens va costar trobar una manera de traslladar els temes de treball d'Abramovic a una classe d'infantil perquè trobàvem la majoria de performance perilloses, doloroses, controvertides i en general, gens aptes per infants. Però alhora reflexionàvem sobre els artistes que sí que es treballen a les aules: majoritàriament homes blancs, cis, europeus, masculistes i misògins... amb obres innovadores però amb personalitats que no són un bon referent. En canvi, Abramovic té un rerefons poderós darrere les seves obres que, a més, trenquen amb l'art immòbil de peça de museu per passar a ser en directe, en moviment, de cos a cos. I si alguna cosa es destaca de l'educació infantil pot ser justament això: activitats que surtin de la rigidesa de l'escola tradicional per treballar la consciència corporal, el contacte amb l'entorn i el moviment. Per això hem buscat activitats que intensifiquin aquests factors i que promoguin l'aprenentatge que connecta la part física i emocional de les persones.

Finalment, hem après la importància d'atrevir-nos com a mestres a innovar, a trencar tabús amb els infants i portar a les aules artistes diversos que els ensenyin que hi ha milions de veus diferents al món i que per tant, ells són lliures de trobar la seva pròpia.

7.- Bibliografía

- Abramovic, M. (2020). *Derribando muros*. MALPASO EDICIONES.
- Decret 21/2023, de 7 de febrer, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació infantil.
Garcia, C. (2021). "*Rhythm 0*": la performance más perturbadora de Marina Abramović. La razón.
- Metrópolis. 1999. Marina Abramovic. RTV.es.
<https://www.rtve.es/play/videos/metropolis/marina-abramovic/6145358/#>
- R. (2022, 17 junio). *Marina Abramovic lanza su primer trabajo NFT, comenzando con Hero*. exhibart.es.
<https://www.exibart.es/noticias/marina-abramovic-lanza-su-primer-trabajo-nft-comenzando-con-hero/>
- Thurman, J. (2010). *Marina Abramović: Very Last Things*. The New Yorker.